

NATO: ezezkoaren ondoren zer?

Jakin-en zenbaki hau kalera orduko, Estatu espainola NATO/OTAN-en barruan gelditzeari buruzko erreferenduaren ondorioa ezaguna izango da. Beraz, ez goaz hemen erreferenduari berari buruz nahiz horren inguruan baiezkoari ala ezezkoari buruz eman diren arrazoi eta desarrazoi guztien sintesia egitera.

Talde politiko eta sozialek, erreferenduaren inguruan borrokatu direnek, beren arma ideologiko eta dialektiko guztiak erabili dituzte. Gauzarik nabarmenenetariko bat, hauxe izan da: NATO bai/ez eta erreferenduan bai/ez/abstentzioa elementuen arteko ia konbinazio guztiak egin direla indar politiko eta sozialen jarrera ezberdinen artean.

Oraingo honetan parte nagusia hartu dute "intelektualek" ere: buru-langile horiek... Zeren esku-langileak isiltxeago ibili bait dira. Deklaraziotan behintzat. Deklarazio kolektiboaren "literatur generoak" bere boom-a lehen asteetan eduki duela esan daiteke. Jakina, horietakoren bat "goiko" enkarguz eta "nolabait ordainduta" idatzi den susmoa nekez kendu burutik. Baten batek uste izan dezake, beste deklarazio bat dela hau, jakin-eko "intelektualek" aterea... Dena dela, gauza batean bereizten da nabarmenki beste guztietatik: erreferenduaren ondotik datorrela, eta, beraz, kanpaina-kutsurik gabe. Erreferendutik aurrera begiratu nahi dugu.

Izan ere, uste dugu, erreferendu bat gorabehera, ez dela ixten Herriak bere defentsari buruz etengabe egin behar duen gogoeta eta hartu behar duen jokabidea. Erreferendu honetan aterako dena aterako dela, talde politiko eta sozial bakoitzak bere ondorioak aztertuko ditu aurrera begira. Aldizkari honek bere gogoetak eskaini nahi ditu, azken datuak ez ezagutzeak dituen alde on eta txar guztiekin. Beste mila daturen ondorioa da gure jarrera.

Estatu espainola NATOtik irtetearen aldeko arrazoiak, ugariak eta askotarikoak izan dira. Hainbat alderditatik agertu da, agertu ere, NATOren aurkako jarrera: Bakezaletasunetik, antimilitarismotik, ekologismotik, antiimperialismotik... Nazioarteko politikari eta defentsa-politika-

ri, demokràziari eta zibilizazioari buruzko arrazoiak ekarri dira; arrazoi erlijiozkoak eta estetikoak ere ez dira bazterrerara utzi; kulturaren alorrak ere bere arrazoiak atera ditu NATOren aurka.

Euskal Herrian, beste arrazoi guztien artean, honako hau nagusitu dela iruditzen zaigu NATOren sartzearen —irautearen— aurka; hainbeste oihukatu den slogan honetan adierazi da: “Euskal Herriaren burujabetasunaren alde. NATOren aurka”, edo, zorrotzago esanda: “OTAN ez! Euskal Herria bai!”.

Estatuak eta Herriak

NATOren aurkako kanpainan Euskal Herriaren burujabetasuna aldarrikatu denean, ez da erakunde horretatik Euskal Herria bakarrik ateratzea eskatu, uste dugunez. Estaturik gabe edota estatuen menpean dauden Herri guztientzat eskatu da gauza bera. Kanpaina horretan beste Herrietako hainbat lagun —politikari, artista, ekintzaile sozial, kantari eta bestelako— gureganatu zaizkigu, ezezkoa aldarrikatzera. Horregatik, kanpaina horren punturik adierazgarrienetakoa izan da azken egunetan Bilboko Erakustazokan ospaturiko Herrien arteko jaialdi eta ihardunaldia.

Are nabarmenago geratu da NATOren aurkako Herrien arteko elkartasuna, erreferendu osoaren egitura estatala eta estatalista izan denez: eta ez noski delako “Autonomien estatua” rena, estatu zentralistarena baino. Hasteko, aurrean ipini zaigun galderaren azken hitzetan erakutsi nahi izan dute Estatu espainolaren nazio-bakartasuna, “El gobierno de la Nación” esatean. Estatuaren egitura “autonomikoa” bera erabat alde batera utzi da erreferenduan.

Benetako estatu federalean, ez dirudi inola ere pentsaezin horrelako erreferenduan botuen kontaketa Herri bakoitzean —edota Komunitate autonomo bakoitzean— aparte egiteak eta horrela aintzakotzat hartzeak: Euskal Herrian Euskal Herrikoak eta Katalunian Kataluniakoak... Baina horrelakorik zorakeria eta birao hutsa irudituko zaie erreferenduaren antolatzaileei: “batasun sakratua” ren aurkako biraoa, alegia. Dirlako “nazionalitate”ek eta “eskualde”ek, estatua benetan egituratzeko orduan, zein balio txikia duten adierazten du guzti horrek. Hala ere, eta gauzak diren bezala dirlako, eta erreferenduaren emaitzak oraindik ezagutzen ez ditugun arren, alde aurretik esan dezakegu, Herrien —gure kasuan, Euskal Herriaren— berezitasuna nabarmen geldituko dela oraingoan ere. Garrantzizkoa iruditzen zaigu, gainera, hori: Herriena delako azken funtsean defentsaren arazoa.

Baina denok dakigu estatuek monopolizatu dutela arazo hori. Eta horretarako batzutan estatuen arteko paktuak egiteak, arazo superestatalaren itxura eman badio ere, beti estatuen egiturari oinarritzen da defentsa. Defentsa estatalaren ereduak hiru oinarri nagusi ditu: Estatuaren beraren subiranotasuna eta batasuna, abiaburu gisa; Armada, defentsarako tresna nagusizat; estatua bera defendatzea, helburuztat. Jakina, orduan "defentsa nazionalak" estatu barruko borroka "nazionalak" ditu, hain zuzen, bere etsai nagusi: estatua bera zalantzan jartzen duten eta horren aurka borrokatzen diren Herriak, alegia.

Estatuak defentsaren monopolioa hartzen duenean, bere menpe dituen Herriak defendatzeko dagoela sinesterazi nahiko du. Eta, bestalde, bere kanpo-etsaien aurkako gerretan odola isureraiziko die Herri horietako soldaduei. Guzti horretaz badakigu zerbait hegoaldeko (Kuba, Marokko, Ifni, etab.) eta iparraldeko euskaldunok (Indotxina, Algeria, etab.). Estatuaren eta beren askapen nazionalaren alde borrokan ari diren estatuek gabeko Herrien arteko kontradikziorik nabarmenena hortxe agertzen da: estatuaren defentsa-politikan. Horixe nabarmenduko da bereziki Euskal Herriak erreferenduan NATOri ezezko zabala emango dionean, uste dugunez.

Estatuen defentsa-eredu hori, askapen nazionalaren borroka daramaten Herrien ukapena da zuzen-zuzenean. Haren izenean datorren NATO ere bai. Alde horretatik, logikoa ere badirudi erreferenduan euskara, katalana eta galegoa baztertu eta debekatu izanak: badakigu, jakin ere, Hizkuntza dutela Herriek bere herritasunaren ezaugarririk eta armarik nagusienetakoa. Estatuaren hizkera eta hizkuntza ezagutzen ditu NATOk, ez Herrienak.

Bipolarismoaren ideologia

Nekez uka daiteke gaurko mundua bi bloketan banaturik dagoela. USA edo AEBak dira bataren burua; SESB da bestearen burua. Bakoitzak du bere eragin-eremua munduan zehar. Ez gara orain sartuko, inperio deitu behar diren ala ez erabakitzen. Bakoitzak du bere bloke militarra ere, hainbat estaturen arteko itunetan oinarritua: NATO da bata, AEBen kontrolpean; Varsoviako Paktua da bestea, SESBk kontrolatzen duena.

Hitz egiteko modu gisa onar dezakegu, era berean, bi blokeen banaketa Mendebaldearen eta Ekialdearen artekoa dela. Mendebaldekoan dago Europaren zati handi bat; eta Euskal Herria ere horren barruan dagoenez, Mendebaldeko blokekoak garela esan beharko dugu; alferrika-

koa litzateke amets egitea, Georgia izango bagina edo. Ez daukagu, noski, geure kokapen geografikoari ihes egiterik.

Baina zer da Mendebalde hori? Hor bait dago, "buru" gisa edo, USA, eta hortxe Hego Amerika eta Ertamerika; hor sartzen da Europako hainbat estatu eta hainbat gehiago Herri, estaturik gabeko. Mendebaldea kontzeptua oso anbigua da, geografiaren aldetik begiratuta; eta askoz anbiguoago oraindik, ekonomiaren eta politikaren aldetik begiratuta. Oso ezberdinak, eta maiz kontrakoak dira, Mendebalde horren barruan, Ipar Amerikak eta Hego Amerikak dituzten interesak; oso urrunekoak dira Amerikak eta Europak dituzten interesak; eta kontrajarriak dira Mendebaldeko estatuak eta horien barruan dauden Herri "ukatuak" dituzten interesak.

Zer da, beraz, Mendebalde hori? Zibilizazio-eremu gisa definitu ohi da azken buruan; eta Mendebaldeko "zibilizazio-balioak" eta "demokrazia" defendatzea ipintzen dira bloke militarren beraren azken helburutzat.

Ideologiazko muntaia hutsa iruditzen zaigu guri hizkera hori; areago, zibilizazio mendebaldarraren ideologiaren euskarriztat jarri ohi da munduaren bipolarismoaren teoria. Gauza bat da, ordea, mundua une honeetan bi bloketan banaturik dagoela onartzea; eta besterik, bipolarismoa ideologia eta eguneroko historiaren interpretazioaren teoria nagusi bihurtzea. Berriki argitaratua duen liburuan, aski argi egina duela uste dugu bereizkuntza hori Karlos Santamariak.

Bi bloke handien arteko politika horren aurka gaude; eta horien desegitea datozen urteetako eginkizun historikoa dela uste dugu. Baina horretarako, horien azpiko bipolarismoaren ideologia suntsitu behar dela uste dugu.

Mendebaldar zibilizazioak, berriz, ezin ditu Euskal Herria eta hori bezalako beste Herriak berotu, estatualismo zentralistaren izenean horiek ukatu eta zapaldu egin bait ditu zibilizazio horrexek. Mendebaldar zibilizazioaren izenean NATOren aldeko botua eta borroka eskatzean, AEBen eta Europako estatuaren interesak defendatzea eskatzen bazaigu, Euskal Herriak eta Europako beste Herriek ez daukate beren "ezezkoa" ematea beste biderik. Erreferenduan, edota gero.

Defentsa ala askapena?

Defentsaren izenean eskatu digute NATOren aldeko baiezkooa. Dagoeneko argi gelditu dela uste dugu, Euskal Herriari dagokionez, areago dela Euskal Herriaren aurkako eraso-tresna, horren aldeko babes-tresna

eta defentsa baino. Armadak eta armaden arteko paktuak bakoitzaren subiranotasuna defendatzeko baldin badaude, estaturik gabeko Herri zapalduentzat autodeterminazio-eskubidearen ukatzaile bihurtzen dira itun horiek. Horientzat ez du zentzurik subiranotasunaren defentsaz mintzatzeak, hori bereganatzeaz baizik, autodeterminazioaren bideak irekiz askapen-borrokaren bidez.

Badirudi, defentsazko gogoetak ez duela esanahi handirik askapen-borrokari murgildurik dagoen Herriarentzat, askapena bait da orain oraingoz horren defentsaren izena. Herri horien helburua ez da orain bertan defentsa nola antolatu etsai hipotetikoren baten aurrean; bere burujabetasuna lapurtua dien estatua dute etsai egiazkoa, eta horren "subiranotasun" estatalistik ateratzea da horien helburua.

Hala ere, edo horrexegatik hain zuzen, Europako Herri gutxitu edo murriztuek —eta bereziki Euskal Herriak— ez daukate inola ere ahazterik beren defentsaren arazoa. Askapen-borrokari ari diren Herriek beren defentsa ahazteko arriskua izan ohi dute sarritan, edota gerorako, askapena edo independentzia lortuko den egunerako, uztekoa. Seguruenik, defentsazko gai gutziak tabu gisako bihurtzen dira askapen-borrokari ari diren Herriarentzat, beren etsai diren estatuek defentsaren gaia monopolizatu dutelako, hain zuzen.

Gure ustez, Herriaren askapen-borrokari ari diren talde eta erakundeek alde batera utzi behar dute defentsa-gaiekiko konplexua. Askapen-prozesu osoan defentsaz gogoeta sakondu beharrean dira, eta garaipenaren ondoko Herriaren defentsa-eredu egokia lantzeko egitekoari ez diote muzin egin behar.

Erreferenduaren ondoren zer?

Erreferenduan ezezkua eman duenak ez dio noski nolabaiteko defentsa-sistemari uko egin; eta Euskal Herriaren izenean ezezkua eman duenak ez du Herri honen defendatu beharra ukatu. Egia da, erreferenduko galderak ez duela defentsa-sistema ezberdinei buruz galdetu; hala ere, NATOren aurkako ezezkoak nabarmenen ipini duena, horixe da: horren azpian dagoen defentsa-eredua bera.

Inperialismoaren eta estatalismoaren menpetik atera izan diren Herriak sarritan haiek erakutsitako eta ezarritako defentsa-sistema beretan erori dira. Mimetismoaren ondorioa, seguruenik! Aipatuak ditugu eredu horren hiru ardatz nagusiak. Askapen nazionalaren eta sozialaren aldeko borrokari diharduten Herriek daukate, hain zuzen, defentsa-eredu berri bat eskaintzeko aukera.

Hasteko, Herri txikiak direnez, ez daukate elitezko armada handiez hornitzerik, inperio eta estatu handietakoei kontra egin ahal izango die-nez. Maila horretan, ez daukate zeregin handirik. Beste aukera bat da, estatu indartsuren baten menpean eta babesean jartzea, besteren erasoetatik defendatzeko. Bide horretatik, ordea, gaurko estatuaren arteko defentsa-sistema mimetizatu eta zabaldu besterik ez da egiten; eta horren ondorioak ezagunak ditugu: armamentismoa, militarismoa eta blokeen arteko zatiketa.

Erreferenduaren ondoren, euskaldunoi, estatu espainolak edo frantsesak edota NATOk "eskaintzen" digun defentsa-sistema Euskal Herriarentzat eta beste Herrirentzat ukatzen dugunoi dagokigu gure Herriaren defentsa-ereduari buruzko gogoeta sakona egitea eta geure aukerak lantzea. Askapen-borrokako eginkizunik nagusienetako bat da hori ere.

Nekez marraztu ahal izango dugu hemen Euskal Herriarentzako estrategia politika osorik; baina aipaturiko gogoeta bideratzeko zenbait puntu seinalatzeak ez dirudi alferrikakoa. Atrebentzia ez bada, horra nagusi-erantzutako batzu: Herri guztientzako autodeterminazio-eskubidea aitortzea eta hori burutzeko bideak irekitzea; munduko bipolarismoaren eta honek eusten dion blokeen arteko banaketaren ukapena; elitezko armaden eta horiek dakarten armamentismo eta militarismoari ezezkoa; herri-jarkiera edo erresistentziaren eratzea eta sendotzea.

Azken puntu horretan dago gakoa: horrexek ematen dio "defentsa herritarra" dei genezakeen ereduari bere arrazoia. Hori eratzeke eta sendotzeko, ordea, beharrezkoa da: a) herri-kontzientzia argitzea eta indartzea; b) herritarren bakezko "berrarmatze morala" sakontzea eta zain-tzea; c) herrien arteko elkartasuna ondo finkatzea. Erresistentzia herritarren retroguardiako lagungarri gertatu behar dute orduan milizia herritarrek.

Utopia? Herri txiki eta gutxituen askatasunak utopiaren indarra eta eragina behar-beharrezkoa duela uste dugu. Eta, dena dela, horrelako utopia ez dugu uste inolako zorakeria denik. Alderantziz, Herrien autodeterminazio, burujabetasun eta elkartasunean bakarrik oinarri daiteke estatuek sortu duten gerra-sistemaren —ez defentsa-sistemaren— aurkako aukera. Herri gutxituen liberaziotik planteatzen den defentsa-sistema, horregatik, gaurko mugimendu pazifista, ekologista, antimilitarista guztiekin lotzen da: Bide berri bat irekitzeko munduan, eta bereziki Europan, bakeak noizbait aukera bat ukan dezan.

Donostia, 1986ko martxoak 5